

ROMAIN GARY

Sarkany

ROMAIN GARY

Šarkany

cornille

© ÉDITIONS GALLIMARD, PARIS 1980
TRANSLATION © ZUZANA KASÁKOVÁ, LUCIA ONDRÁŠKOVÁ
COVER PHOTO © ZUZANA KASÁKOVÁ
DESIGN © MONIKA ZBÍNOVÁ
SLOVAK EDITION © MONICQA PUBLISHING 2019

978-80-973422-0-3

Pamäti.

1

Malé múzeum venované výtvorom Ambroisa Fleuryho v Cléry je dnes už len drobnou turistickou atrakciou. Väčšina návštevníkov sa doň vypraví po obede v reštaurácii Clos Joli, ktorú všetci francúzski sprievodcovia jednohlasne ospevujú ako jedno z najvyhlásenejších miest krajiny. S poznámkou *stojí za odbočku* sa v sprievodcoch spomína aj existencia múzea. V piatich miestnostiach sa tu nachádza väčšina diel môjho strýka – tie, ktoré prežili vojnu, okupáciu, oslobodzovacie boje, každú vrtkavosť a stiesnenosť, ktorými si našinec prešiel.

Všetky šarkany bez ohľadu na krajinu svojho pôvodu sa zrodili z ľudového umenia, čo im vždy dodáva tak trochu naivný charakter. Ani šarkany Ambroisa Fleuryho nie sú výnimkou. Aj tie posledné, ktoré vytvoril už v pokročilom veku, si zachovali známky duševnej sviežosti a nevinnosti. Napriek tomu, že múzeum vzbudzuje len malý záujem a od obce dostáva len skromný príspevok, je nepravdepodobné, že svoje brány bude musieť zatvoriť. Je príliš späté s našou históriou. Poväčšine však zíva prázdnotou, pretože žijeme v dobe, kedy sa Francúzi snažia skôr zabúdať než spomínať.

Najlepšia fotka Ambroisa Fleuryho sa nachádza pri vstupe do múzea. Je na nej vo svojej rovnošate vidieckeho poštára, s brigadírkou, veľkými bagandžami a koženou kabelou na bruchu, medzi šarkanom s podobou lienky a šarkanom predstavujúcim Gambettu, ktorého tvár a telo

vytvárajú balón a kôš z jeho slávneho letu počas bitky o Paríž.¹ Existuje ešte množstvo iných fotiek toho, ktorého dlho prezývali *strelený poštár z Cléry*, pretože väčšina návštevníkov jeho dielne v Motte si ho pre zábavu fotila. Môj strýko s tým ochotne súhlasil. Nemal strach z toho, že je smiešny, nesťažoval sa na prezývku *strelený poštár* ani *milý čudák*, a keby vedel, že ho ľudia volajú *ten starý blázon Fleury*, videl by v tom väčšmi prejav úcty než pohrdania.

V tridsiatych rokoch, kedy povedomie o strýkovi začalo narastať, napadlo Marcellinovi Dupratovi, majiteľovi Clos Joli, dať vytlačiť pohľadnice, na ktorých je môj poručník v uniforme medzi šarkanmi, s popisom: *Cléry. Slávny vidiecky poštár Ambroise Fleury a jeho šarkany*. Nanešťastie sú všetky čiernebiele a nedá sa na nich vidieť veselosť farieb a tvarov, usmievavá dobrosrdečnosť ani to, ako ten starý Normandan hádzal očkom po oblohe.

Môj otec padol v prvej svetovej vojne a matka umrela krátko po ňom. Vojna rovnako stála život aj druhého z troch bratov Fleuryovcov, Roberta. Sám strýko Ambroise sa z nej vrátil po tom, ako mu hrudou preletela guľka. Pre úplnosť musím dodať, že môj prastarý otec Antoine zahynul na barikádach v čase Komúny².

¹ Léon Gambetta (1838 – 1882), francúzsky štátnik, ktorý zohral významnú úlohu po páde cisárstva, pri formovaní Tretej republiky. Počas obliehania Paríža Prusmi (v období francúzsko-pruskej vojny) z neho Gambetta odletel v balóne, aby mohol zorganizovať jeho oslobodenie. Napriek počiatočným úspechom sa mu zámer nevydaril a Paríž musel kapitulovať. (Táto i všetky ostatné poznámky v texte sú poznámkami prekladateľa.)

² Parížska komúna (1871), obdobie dvojmesačnej socialistickej vlády, ktorá sa ujala moci v Paríži, kde sa v tomto čase sústreďovali skupiny revolučne naladených jednotlivcov a skupín nespokojných po francúzsko-pruskej vojne. Nová vláda konala v záujme väčšiny pracujúceho obyvateľstva, avšak proti komunardom vypukla kontrarevolúcia, počas

Myslím si, že tento krátky prehľad našej minulosti, no hlavne mená dvoch Fleuryovcov na pomníku padlým v Cléry zohrali rozhodujúcu úlohu v živote môjho tútora. Stal sa úplne iným človekom, než akým bol pred vojnou, a o ktorom sa v kraji hovorilo, že vie dať dobrú ranu. Ľudia sa čudovali, že bojovník, ktorý získal vojenskú medailu, nikdy nevynechá príležitosť prejavíť svoje pacifistické názory, bráni odporcov vojenskej služby a všetky formy násilia odsudzuje s blčiacim pohľadom, v ktorom sa, koniec koncov, možno len odrážal oheň horiaci na pomníku neznámeho vojaka.

Čo sa týka zovňajšku, nebolo na ňom nič jemné. Črty mal ostré, tvrdé a rozhodné, šedivé vlasy ostrihané na ježka a husté dlhé fúzy, ktorým sa hovorí galské, pretože Francúzi sa, vďaka bohu, ešte stále vedia upnúť k svojim historickým spomienkam, hoci len k tým, čo súvisia s ochlpením. Oči mal tmavej farby, ktorá vždy dáva vyniknúť veselosti.

Vo všeobecnosti ho považovali za pomäteného, odkedy sa vrátil z vojny. To vysvetľovalo jeho pacifizmus a tiež ten jeho vrtoch tráviť všetok voľný čas so šarkanmi, so svojimi *gnamami*, ako ich volal on. Toto slovo objavil v knihe o rovníkovej Afrike, kde údajne označuje všetko, čo dýcha životom: ľudí, hmyz, levy, myšlienky či slony. Na dráhu vidieckeho poštára sa vydal bezpochyby preto, že vďaka vojenskej medaile a krížu s dvomi pochvalami v dennom rozkaze mal nárok na zamestnanie v štátnych službách, alebo možno preto, že v tom videl činnosť hodnú človeka milujúceho mier. Často mi vravieval: „Ak sa budeš dobre učiť, môj malý Ludo, s trochou šťastia raz môžeš aj ty získať miesto na pošte ako úradník.“

ktorej padlo asi tridsattisíc ľudí a ďalšie tisícky boli odsúdené na galeje.

Potreboval som veľa rokov, aby som sa zorientoval v tom, čo uňho bola hlboká vážnosť a úprimnosť, a čo zasa irónia, ktorej korene akoby vyrastali z nejakého spoločného základu, kam sa Francúzi chodia hľadať, keď sa stratia.

Strýko hovorieval, že „šarkany sa musia naučiť lietať, tak ako každý“ a ja som ho od siedmich rokov sprevádzal po vyučovaní pri tom, čo volal *výcvik*, niekedy na lúke pred Motte, inokedy trochu ďalej, na brehu Rigole, s *gnamou* ešte voňajúcou čerstvým lepidlom.

„Treba ich držať pevne,“ vysvetľoval mi, „ťahá ich to a niekedy sa vytrhnú, vystúpia príliš vysoko, aby odleteli naháňať modravu, a už ich neuvidíš – len ak ľudia prinesú, čo z nich zostalo.“

„A ak ich budem držať príliš pevne, neodletím s nimi aj ja?“

Usmieval sa, vďaka čomu jeho fúzická vyzerali ešte milšie.

„Môže sa to stať,“ hovoril. „Nesmieš sa nechať uniesť.“

Strýko dával šarkanom láskavé mená: CHRUMKÁČ, FIGLIAR, KRIVKO, TUČKO, ČUDO, TREPOTÁK, LÚBIVEC a ja som nikdy nevedel, prečo zvolil práve toto meno a nie iné, prečo TACKAJ, rozosmiata žaba s packami, ktoré vám zo vzduchu kývali, sa nevolal radšej ČLAPKAJ, čo bola zase usmievavá ryбка, ktorej sa vo vzduchu chveli striebřisté šupiny a ružové plutvy, alebo prečo púšťal na lúke nad Motte PRDELKU viac než MIMILA, Martána, ktorý sa mi zdal byť veľmi roztomilý pre jeho okrúhle oči a krídla v tvare uší, ktoré sa vždy pri vzlietaní začali trepotať, čo sa mi darilo napodobňovať tak úspešne, že som v našich súťažiach porážal všetkých spolužiakov.

Keď strýko vypúšťal nejakú *gnamu*, ktorej tvaru som nerozumel, vysvetľoval mi:

„Treba sa snažiť spraviť ich iných, nevidaných a neslýchaných, musia byť úplne noví. No práve preto ich treba držať za povrázok ešte silnejšie, pretože ak ich pustíme, odídu naháňať modravu, pričom si pri páde môžu spôsobiť veľké škody.“

Niekedy sa mi zdalo, že to šarkan drží na konci povrázka Ambroisa Fleuryho.

Dlho bol mojím obľúbencom dobrák TUČKO, ktorého brucho sa ohromne nafukovalo vzduchom, keď nabral výšku, a ktorý vo vánku robil kotrmelce, kopúc si pri tom smiešne labkami do pupka podľa toho, ako strýko priťahoval alebo uvoľňoval nitky. Dovolil som TUČKOVÍ so mnou spávať, lebo šarkan potrebuje na zemi veľkú dávku priateľstva. Pri zemi stráca tvar aj život a ľahko sa môže začať trápiť. Potrebuje výšku, slobodný vzduch a šíre nebo, aby sa mohol rozžiarit v celej svojej kráse.

Môj poručník trávil čas v práci – brázdil vidiek roznášajúc ľuďom listy, ktoré si chodil ráno vyzdvihnúť na poštu. Ale keď som sa vracal zo školy po päťkilometrovej štreke, takmer vždy som ho nachádzal v poštárskej uniforme na lúke pri Motte – podvečer bývali u nás vzdušné prúdy vždy priaznivejšie – s pohľadom zdvihnutým k jednému zo svojich *malých kamošov* trepotajúcemu sa nad zemou.

Keď sme však jedného dňa stratili nášho prekrásneho NÁMORNÍKA, ktorého dvanásť plachiet vietor jedným razom nadul a vytrhol mi šarkana z ruky aj s navijakom, dal som sa do fňukania. Strýko, sledujúc pohľadom svoj výtvor strácať sa v modrave, mi povedal:

„Neplač. Veď na to sú stvorení. Tam hore mu je dobre.“ Na druhý deň nám jeden statkár z okolia priviezol na voze so senom kopy dreva a papiera – to bolo všetko, čo z NÁMORNÍKA zostalo.

Mal som desať rokov, keď v honfleurských novinách *Gazette* vyšiel ironický článok o „našom spoluobčanovi Ambroisovi Fleury, vidieckom poštárovi z Cléry, sympatickom čudákovi, ktorého šarkany raz preslávajú túto oblasť tak ako krajka preslávila Valenciennes, porcelán Limoges alebo mentolky Cambrai“. Strýko si článok vystrihol, zasklil a zavesil na klinček na stene vo svojej dielni.

„Vidíš, aký som samolúby,“ povedal a žartovne na mňa žmurkol.

Článok z *Gazette* aj s fotkou prebral nejaký parížsky denník a čoskoro naša stodola, odvtedy nazývaná *atelier*, začala prijímať nielen návštevníkov, ale aj objednávky. Majiteľ Clos Joli, ktorý bol zároveň strýkovým starým priateľom, odporúčal túto *miestnu kuriozitu* svojim zákazníkom.

Jedného dňa pred našou usadlosťou zastavilo auto, z ktorého vystúpil veľmi elegantný pán. Dojem na mňa spravili hlavne jeho fúzy, ktoré mu siahali až po uši, miešali sa s bokombradami a tvár mu tak rozdeľovali na dve časti. Neskôr som sa dozvedel, že to bol veľký anglický zberateľ lord Howe. Prišiel so sluhom a cestovným kufrom, v ktorom, keď ho otvorili, som na špeciálne uspošobenom zamatovom dne objavil starostlivo uložené nádherné šarkany z rozličných krajín ako Barma, Japonsko, Čína alebo Siam. Dovolil môjmu strýkovi, aby ich poobdivoval, čo urobil úprimne rád, pretože v sebe nemal ani štipku šovinizmu. Jeho jedinou slabôstkou v tomto ohľade bolo vyhlasovať, že šarkan získal vážnosť a uznanie len vo Francúzsku, v roku 1789. Po tom, ako vzdal hold vystaveným exemplárom anglického zberateľa, ukázal na oplátku aj on jemu niektoré zo svojich vlastných výtvorov. Bol medzi nimi VICTOR HUGO unášaný oblakmi, inšpirovaný slávnou

Nadarovou fotografiou, ktorý, keď sa vznášal vo vzduchu, trochu pripomínal Pána Boha. Po jednej či dvoch hodinách prehliadky a vzájomných chválospevov sa obaja muži vydali na lúku, pričom každý si zdvorilo vybral šarkana toho druhého, a tak veľmi rozveselili normandskú oblohu, že všetci šarvanci z okolia pribehli prizerať sa tej slávnosti.

Chýr o Ambroisovi Fleurym neprestával rásť, ale jemu sa z toho hlava nezatočila, dokonca ani keď jeho VEĽKÁ SLEČNA S FRÝGICKOU ČIAPKOU – mal silné republikánske cítenie – získala prvú cenu na stretnutí v Nogente, ani vtedy, keď na pozvanie lorda Howea predvádzal niektoré svoje diela v Londýne na stretnutí v Hyde Parku. Mračná nad Európou sa už v tej dobe, po nástupe Hitlera k moci a obsadení Porýnia, zaťahovali, a bola to vlastne jedna z mnohých manifestácií francúzsko-britského spojenectva. Nechal som si fotku z *Illustrated London News*, na ktorej vidno Ambroisa Fleuryho s jeho SLOBODOU OSVETLUJÚCOU SVET medzi lordom Howeom a princom waleským. Po tomto takmer oficiálnom zasvätení bol Ambroise Fleury zvolený najskôr za člena a potom aj za čestného prezidenta Francúzskych šarkanov. Návštevy zvedavcov boli čoraz početnejšie. Krásne dámy a pohľadní páni, ktorí prichádzali autom z Paríža na obed do Clos Joli, sa následne zastavovali aj u nás a chceli od *maestra*, aby im predviedol niektoré zo svojich kúskov. Krásne dámy sedeli v tráve, pohľadní páni s cigarou v ústach sa snažili zachovať vážnosť, a všetci sa spolu kochali pohľadom na *streleného poštára* držiaceho MONTAIGNA alebo SVETOVÝ MIER na konci povrázku, pričom na oblohu hľadeli prenikavo ako veľkí moreplavci. Nakoniec som si uvedomil, čo bolo urážlivé v tom chichote dám a nadradenom výzore pánov. Stávalo sa mi, že

som začul ich komentáre, niekedy nepríjemné, inokedy súcitné.

„Zjavne nemá v hlave všetko v poriadku. Asi mu pri nej cez vojnu buchol granát.“

„Hovorí si pacifista a odporca vojenskej služby, ale podľa mňa je to hlavne chytrák, čo si vie veľmi dobre spraviť reklamu.“

„Umriem od smiechu!“

„Marcellin Duprat mal pravdu, toto naozaj stojí za odbočku!“

„Nezdá sa vám, že s tými šedivými vlasmi na ježka a s fúzmi vyzerá ako maršal Lyautey?“

„V očiach má niečo šialené.“

„Samozrejme, drahá, to je pracovný zápal!“

Potom si kupovali šarkana, ako keď sa kupujú lístky do divadla, a bezohľadne ho hádzali do kufra auta. Bolo to o to žalostnejšie, že strýko sa natoľko oddával tejto svojej vášni, až bol úplne ľahostajný k tomu, čo sa deje okolo neho, a vôbec si nevšimol, že niektorí návštevníci sa zabávajú na jeho účet. Jedného dňa, keď sme sa vracali domov, rozhorčený kvôli poznámkam, ktoré som zachytil počas toho, ako strýko vo vzduchu manévroval so svojím najobľúbenejším JEANOM-JACQUOM ROUSSEAUOM s krídlami v podobe otvorených kníh, ktorých stránky viali vo vetre, nemohol som sa už zdržať. Kráčal som za strýkom dlhými krokmi, so zachmúreným obočím, s päťami vo vreckách a dupal som pri tom tak silno, že sa mi ponožky zošmykli až k päťam.

„Strýko, tí Parížania si z vás robili posmech. Správali sa k vám ako ku starému pojašencovi.“

Ambroise Fleury zastal. Vôbec nevyzeral byť pokorený, bol skôr spokojný.

„Naozaj? To povedali?“

Vtedy som zo svojej výšky meter štyridsať povýšene zopakoval vetu, ktorú som počul zaznieť z úst Marcellina Duprata na adresu páru sťažujúceho sa v Clos Joli na účet:

„Sú to úbožiaci.“

„Žiadnych úbožiakov niet,“ povedal strýko.

Sklonil sa, opatrne položil JEANA-JACQUA ROUSSEAU do trávy a posadil sa. Prisadol som si k nemu.

„No tak ma mali za blázna. A predstav si, že tí pohľadní páni a krásne dámy majú pravdu. Je úplne zrejmé, že chlapík, ktorý zasvätil svoj život šarkanom, má v sebe štipku bláznovstva. Ide len o to, ako si to vysvetlíš. Niektorí to nazvú *štipka bláznovstva*, iní zase *božská iskra*. Niekedy je ťažké jedno od druhého odlíšiť. Ale ak máš niekoho alebo niečo naozaj rád, daj tomu všetko, čo máš a všetko, čím si, a o ostatné sa nestaraj...“ Po fúzoch mu prebehol náhly poryv veselosti. „To je to, čo musíš vedieť, ak sa chceš stať dobrým poštovým úradníkom, Ludo.“

2

S tatok patril našej rodine, odkedy ho jeden z Fleuryovcov postavil krátko po *udalostiach*, ako sa v kraji hovorilo ešte v časoch mojich starých rodičov. Keď som sa jedného dňa chcel dozvedieť, čo sú vlastne tie *udalosti*, strýko mi vysvetlil, že išlo o revolúciu v roku 1789. Takto som zistil, že pamäť v našej rodine siaha ďaleko.

„Veru neviem, či to bolo spôsobené povinnou školskou dochádzkou, ale Fleuryovci mali vždy ohromnú historickú pamäť. Myslím, že nikto z našej rodiny nikdy nezabudol nič z toho, čo sa naučil. Môj starý otec nám dával recitovať Deklaráciu práv človeka a ja som si na to tak navykol, že to občas robím dodnes.“

V čase, keď som mal desať rokov, som zistil, že moja vlastná pamäť, hoci ešte nenadobudla *historický* charakter, sa stala zdrojom úžasu a dokonca až znepokojenia nášho učiteľa, *monsieur* Herbiera, basistu v speváckom zbore v Cléry. Lahkosť, s akou som si zapamätal všetko, čo som sa naučil, schopnosť spamäti recitovať niekoľko strán z učebnice po jednom alebo dvoch prečítaniach, rovnako ako moja zvláštna vloha počítat' z hlavy, to všetko podľa neho svedčilo skôr o nejakej mozgovej poruche než o mimoriadnych schopnostiach dobrého žiaka. Vzhľadom na všetkým známú *štipku bláznovstva* môjho strýka sa zdalo, že i ja som postihnutý nejakou dedičnou chorobou, ktorá sa môže ukázať ako fatálna. O to nedôverčivejší bol preto k tomu, čo nikdy nenazýval mojím darom, ale mojimi *pre-dispozíciami* – a to slovo vyslovoval s takým zlovestným

prízvukom, že som sa cítil takmer ako vinník. Veta, ktorú som z úst *monsieur* Herbiera počúval najčastejšie, bola „všetko s mierou“, a keď vyslovoval toto varovanie, vážne a uprene na mňa hľadel. Moje predispozície sa prejavili až príliš očividne, keď som spamäti odrecitoval desať strán vlakového grafikonu obce Chaix. Spolužiak na mňa nabonzoval, že som vyhral stávkou a zinkasoval okrúhlu sumičku. Následne som sa dozvedel, že *monsieur* Herbier sa o mne v tejto súvislosti vyjadril ako o *malom monštre*. Príťažilo mi aj to, že som z hlavy odmocňoval a na počkanie násobil dosť veľké čísla. *Monsieur* Herbier sa vydal do Motte, kde dlho hovoril s mojím poručníkom a poradil mu, aby ma vzal do Paríža a dal ma vyšetriť odborníkovi. S uchom na dverách mi z tohto rozhovoru neušlo ani slovo.

„Ambroise, to nie je normálna schopnosť. Sú známe prípady detí, ktoré mali prekvapivé nadanie na počítanie z hlavy, no napokon skončili ako zaostalé. Predvádzajú ich na pódiiach kabaretov, to je všetko. Jedna časť mozgu sa im ohromným spôsobom rozvinie, ale čo sa zvyšku týka, zostanú hlupákmi. Vo svojom súčasnom stave by Ludovic mohol takmer spraviť prijímačky na *Polytechnique*³.“

„To je vskutku zaujímavé,“ povedal strýko. „My Fleuryovci sme obdarení skôr historickou pamäťou. Jedného z rodiny dokonca za Komúny zastrelili.“

„Nechápem, ako to spolu súvisí.“

„Skrátka ďalší, ktorý si pamätal.“

„Pamätal čo?“

Strýko chvíľu mlčal.

³ *École polytechnique* alebo *Polytechnique* je elitná francúzska vysoká škola, ktorej absolventi zastávajú významné posty v priemysle alebo ekonomike.

„Pravdepodobne všetko,“ povedal nakoniec.

„Snáď tým nechcete povedať, že ho zastrelili kvôli nadbytku pamäti?“

„Presne to chcem povedať. Musel si presne pamätať všetko, čo francúzsky ľud za všetky tie roky podstúpil.“

„Ambroise, ste v kraji známy ako, prepáčte, že to tak poviem ... no, ako blúznivec. Ale ja som sa sem s vami neprišiel baviť o vašich šarkanoch.“

„No a čo, veď ja som tiež zaostalý.“

„Prišiel som vás len upozorniť, že malý Ludovic má také pamäťové schopnosti, aké sa nezhodujú ani s jeho vekom, a napokon ani s nijakým iným vekom. Spamäti recitoval grafikon obce Chaix. Desať strán. Z hlavy vynásobil štrnásťciferné číslo iným štrnásťciferným.“

„No dobre, tak u neho sa to prejavilo na číslach, zdá sa, že historickú pamäť mu to nezasiahlo. Možno ho aspoň nabadúce nezastrelia.“

„Ako to, nabadúce?“

„Čo ja viem? Vždy je nejaké nabadúce.“

„Mali by ste ho nechať vyšetriť lekárom.“

„Počujte, Herbie, začínate ma srať. Ak by môj synovec naozaj nebol normálny, bol by imbecil. Dovidenia a ďakujem za návštevu. Chápem, že to myslíte dobre. Je rovnako ako na matematiku nadaný aj na dejepis?“

„Ešte raz, Ambroise, tu nemožno hovoriť o nadaní. Dokonca ani o inteligencii nie. Lebo inteligencia predpokladá *uvažovanie*. Zdôrazňujem, *uvažovanie*. Ale on neuvažuje o nič lepšie ani o nič horšie ako ostatné decká v jeho veku. Čo sa týka francúzskej histórie, je schopný ju odrecitovať od A po Z.“

Zavládlo ešte dlhšie ticho a zrazu som začul strýka zrúknúť:

„Až po Z? Aké Z? Teda Z už je na dohľad?“

Monsieur Herbier nevedel, čo odpovedať. Po porážke v roku 1940, keď sa Z jasne zjavilo na obzore, som často spomínal na túto konverzáciu.

Jediný z mojich učiteľov, ktorý nevyzeral, že ho moje *predispozície* znepokojujú, bol môj francúzštinár, *monsieur* Pinder. Zdal sa mi byť nahneváný len raz, a to vtedy, keď som recitoval *Les Conquistadors* a v snahe prekonať sám seba som sa podujal predniesť báseň odzadu, začínajúc posledným veršom. *Monsieur* Pinder ma prerušil a pohrozil mi prstom.

„Ludovic môj milý, neviem, či sa takto pripravuješ na to, čo sa zdá, že hrozí nám všetkým, teda na prevrátený život v prevrátenom svete, ale žiadam ťa, ušetri aspoň poéziu.“

Tento istý *monsieur* Pinder nám neskôr zadal tému písomnej práce, ktorá mala zohrať určitú rolu v mojom nasledujúcom živote: „Naštudujte a porovnajte výrazy *vedieť si zachovať rozum* a *zachovať si zmysel života*. Povedzte, či medzi oboma výrazmi cítite protirečenie.“

Treba uznať, že *monsieur* Herbier sa tak celkom nemýlil, keď bol vysloviť strýkovi znepokojenie ohľadom mojej osoby v obave, že ľahkosť, s akou si všetko zapamätám, nejde u mňa ruka v ruke s duševnou zrelosťou, rozvážnosťou a zdravým rozumom. Možno je to tak u všetkých, ktorí trpia nadbytkom pamäti, ako sme sa presvedčili o niekoľko rokov neskôr, keď bolo toľko Francúzov deportovaných či zastrelených.

3

Náš statok sa nachádzal vo vnútri osady Clos, na okraji voignyského lesa, v ktorom sa paprade miešali s kručinkami, duby s bukmi, a kde sa dalo naraziť na jeleňa či diviaka. Trochu ďalej začínali močariny, v ktorých vládol mier medzi kačicami, vydrami, vážkami a labuťami.

Motte, naša farma, bola pomerne izolovaná. Našimi najbližšími susedmi boli Cailleuxovci, vzdialení na dobrú polhodinu chôdze. Malý Jeannot Cailleux bol odo mňa o dva roky mladší a ja som bol preňho ako starší brat. Jeho rodičia mali v dedine mliekareň a jeho starý otec, Gaston, ktorý prišiel o nohu pri nehode na pile, choval včely. Ešte ďalej bývali Magnardovci. Boli mlčanliví a ľahostajní ku všetkému, pokiaľ to nebola krava, maslo alebo pole. Otec, syn ani dve staré dievky sa nikdy s nikým nezhovárali.

„Len aby povedali cenu alebo sa na ňu spýtali,“ hndral Gaston Cailleux.

Potom už medzi Motte a Cléry boli len usadlosti Monnierovcov a Simonovcov, ktorých deti chodili so mnou do triedy. V okolitých lesoch som poznal aj tie najtajnejšie zákutia. Na konci úžlabiny nazývanej Starý prameň mi strýko pomohol postaviť indiánsky vigvam. Bola to búda zhotovená z konárov a zakrytá voskovaným plátnom, do ktorej som sa ukrýval s knihami Jamesa Olivera Curwooda a Fenimora Coopera, aby som mohol snívať o Apačoch a Siouchoch, alebo aby som sa tam bránil až do posledného náboja po tom, čo ma obklúčili nepriatelia, ktorí boli

vždy v presile – tak, ako to tradícia žiada. Raz v polovici júna, keď som otvoril oči po tom, ako som tam napchatý zadriemal, uvidel som pred sebou dievčatko s veľmi svetlými vlasmi a slameným klobúkom, ktoré na mňa prísne pozeralo. Pod konármi bolo slnko i tieň a mne sa ešte aj dnes, po toľkých rokoch zdá, že táto hra šerosvitu okolo Lily nikdy neustala a že som bol istým spôsobom v tomto dojímavom okamihu, ktorého zmysel ani povahu som vtedy nechápal, varovaný. Inštinktívne, pod vplyvom nejakej vnútornej sily alebo slabosti, som urobil gesto, ktorého definitívny či neodvolateľný charakter som vtedy len ťažko mohol tušiť. Ponúkol som tomu prísnemu svetlovlasému zjaveniu za hrst jahôd. Vyšlo ma to však pomerne draho. Dievčatko si ku mne sadlo a bez toho, aby venovalo čo i len najmenšiu pozornosť mojej ponuke, sa zmocnilo celého košíka. Naše úlohy boli rozdelené – raz a navždy. Keď už na dne košíka zostalo len niekoľko jahôd, podala mi ho a nie bez výčitky mi oznámila:

„S cukrom je to lepšie.“

Mohol som spraviť len jedno a ja som nezaváhal. Vyskočil som a upaľoval cez les a cez polia až do Motte, vletel som do kuchyne ako guľa z kanónu, zmocnil sa škatule cukru z poličky a rovnakou rýchlosťou som trielil opačným smerom späť. Bola tam, sedela v tráve, klobúk vedľa seba, a pozorovala pánbožkovu kravičku na opaku svojej ruky. Podal som jej cukor.

„Už nechcem. Ale si milý.“

„Tak tu cukor necháme a zajtra sa sem vrátíme,“ povedal som s nádychom beznádeje.

„Možno. Ako sa voláš?“

„Ludo. A ty?“

Lienka odletela.

„Ešte sa tak dobre nepoznáme. Jedného dňa ti to možno poviem. Som totiž dosť záhadná, aby si vedel. Aj tak ma už určite nikdy viac neuvidíš. Čo robia tvoji rodičia?“

„Ja nemám rodičov. Bývam u strýka.“

„Čo robí?“

Nejasne som cítil, že povedať „je vidiecky poštár“ nie je celkom vhodné.

„Je vládcom šarkanov,“ odvetil som. Zdalo sa, že to na ňu spravilo priaznivý dojem.

„Čo to znamená?“

„To je niečo ako kapitán, ale na nebi.“

Na chvíľku sa zamyslela, potom sa postavila.

„Možno sa zajtra vrátim,“ povedala. „Neviem. Som veľmi nepredvídateľná. Koľko máš rokov?“

„Čoskoro budem mať desať.“

„Och, si pre mňa príliš mladý. Ja mám jedenásť a pol. Ale mám veľmi rada lesné jahody. Čakaj ma tu zajtra v rovnakom čase. Vrátim sa, ak nebudem mať nič zábavnejšie na práci.“ Odišla, ale ešte predtým na mňa vrhla posledný prísny pohľad.

Na druhý deň som natrhal dobré tri kilá jahôd. Každých pár minút som sa bežal pozrieť, či už ide. V ten deň neprišla. Ani na druhý deň, ani na tretí.

Čakal som ju každý jeden deň celý jún, júl, august aj september. Najskôr som sa spoliehal na jahody, potom na čučoriedky, potom na černice, potom na huby. Podobné muky som mal znovu zažiť až medzi rokmi 1940 a 1944 počas okupácie, netrpezlivo očakávajúc návrat Francúzska. Dokonca aj keď prešla hubárska sezóna, stále som sa vracal do lesa na miesto nášho stretnutia. Rok prešiel, potom ďalší a potom ešte jeden, a ja som zistil, že *monsieur* Herbier sa celkom nemýlil, keď strýka varoval, že na

mojej pamäti je niečo znepokojujúce. Fleuryovci museli mať naozaj nejakú vrodenú chybu. Nemali tú upokojujúcu schopnosť zabúdať. Učil som sa, pomáhal som svojmu poručníkovi v ateliéri, ale zriedkakedy sa stávalo, že by mi nerobilo spoločnosť plavovlasé dievčatko v bielych šatách a s veľkým slameným klobúkom v ruke. Skutočne išlo o *nadbytok pamäti*, ako to veľmi správne nazval *monsieur* Herbier. On sám ním rozhodne netrpel, keďže si pod nadvládou nacistov starostlivo udržal odstup od všetkého toho, čo sa tak horlivo a nebezpečne dožadovalo spomínania. Tri alebo štyri roky po našom stretnutí, keď dozreli prvé jahody, sa mi ešte stávalo, že som nazbieral plný košík a vystretý pod bukmi s rukami za hlavou som zatváral oči, aby ma mohla prísť prekvapiť. Nezabúdala som dokonca ani na škatuľu cukru. Samozrejme, v tomto všetkom bolo nakoniec aj niečo úsmevné. Začínal som chápať to, čomu môj strýko hovoril *naháňanie modravy* a učil som sa brať samého seba a svoj nadbytok pamäti s humorom.

ROMAIN GARY

Šarkany

Z francúzskeho originálu

Les cerfs-volants (Paris, Éditions Gallimard, 1980)

preložili Zuzana Kasáková a Lucia Ondrášková

redakčná úprava textu Monika Zbínová

dizajn a grafická úprava Monika Zbínová

foto na obálke Zuzana Kasáková

Vyšlo v edícii

The logo for Corneille publishing, featuring a stylized black bird in flight above the word "corneille" written in a lowercase, cursive script.

vydavateľstva MONICQA PUBLISHING v roku 2019

ako 1. publikácia

web corneille.monicqa.sk

ISBN 978-80-973422-0-3

